

Høring NOU 2023: 26 Ny lov om offentlige anskaffelser

Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for muligheten til å gi innspill til høring av første delutredning NOU 2023:26 Ny lov om offentlige anskaffelser.

Vi er positive til at en ny lov om offentlige anskaffelser har som formål å forenkle regelverket sammenlignet med dagens forskrift. Det offentlige er en stor innkjøper som kan bidra til å skape forutsigbarhet og trygghet for norske matprodusenter dersom regelverket tillater det. **Vi mener ny lov om offentlige anskaffelser må utnytte handlingsrommet som eksisterer innenfor EU/EØS-avtalen for å tilrettelegge for økt bruk av norske og lokale mat- og drikkevarer.** Dette vil være i tråd med utvalgets anbefalinger om å ivareta bærekraft i anskaffelser.

Bærekraft må prioriteres

Vi er enige i, på lik linje med flere andre som har gitt innspill til ny lov om offentlige anskaffelser, utvalgsmedlem Breilands argumentasjon om at bærekraft må løftes inn i formålsparagrafen og loven ellers. Helhetlig bærekraft bør være en tungtveiende føring i alle offentlige anskaffelser, og vi støtter derfor Breilands forslag om at formålsbestemmelsen må ha følgende formulering i første ledd:

*«Loven skal fremme **bærekraftig** og effektiv bruk av samfunnets ressurser.»*

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er positiv til at klima og miljø i større grad skal vektlegges enn i dag, men vil understreke at det er helhetlig bærekraft som bør være førende for disse anskaffelsene – miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Det er avgjørende at den nye loven ikke legger opp til at klima settes opp mot andre viktige hensyn som ivaretagelse av miljø og natur, eller øvrige krav om anstendige arbeidsvilkår eller bidrag til verdiskaping.

Mulighetsrommet for anskaffelser innen mat og måltidstjenester

Norsk landbruk bidrar til bosetting i distriktene, verdiskaping, matsikkerhet og -forsyning, og til totalberedskapen. Lokale avtaler med korte verdikjeder kobler offentlige instanser tettere opp mot lokalsamfunnet de er i, noe som kan ha positive ringvirkninger langt utover hva et ordinært innkjøp har.

Norsk matproduksjon er bærekraftig, bidrar til å ivareta biologisk mangfold og kulturlandskapet. Det omfattende kvalitetssystemet vi har i norsk landbruk gjør det enkelt å dokumentere hele verdikjeden for norsk mat, inkludert øvrige regelverk som gjelder for norske bønder og deres produkter. Merkeordningen Nyt Norge gjør det enkelt for innkjøper å vite at maten de bestiller oppfyller en rekke krav til produksjonsform og dokumentasjon, og Debios merke for økologisk mat bekrefter at flere miljømessige krav er oppfylt.

Anskaffelser av mat i offentlig sektor er knyttet til flere politiske satsingsområder i norsk politikk, blant annet jordbruk, beredskap, helse, ernæring og klima. Hvilket mulighetsrom som ligger i regelverket for

offentlige anskaffelser kan i stor grad påvirke utviklingen på disse områdene. Det offentlige er en stor innkjøper i markedet for matvarer, og å tilrettelegge for innkjøp av norsk og lokalprodusert mat og drikke vil ha enorme positive ringvirkninger for lokalsamfunnet, bosetting, verdiskaping, matsikkerhet og beredskap.

For å nå regjeringas mål om 50 prosent sjølforsyning, må vi øke produksjonen av planter til mennesker og dyr. Et viktig grep for å stimulere til økt produksjon av særlig norsk frukt og grønt, er å sikre et marked hvor produsentene kan få avsetning for disse produktene. I dag kjøper skoler, sykehus, offentlige kantiner og institusjoner 80 prosent av sitt frukt- og grønnsaksbehov fra utlandet¹. Ifølge NIBIO er norskandelen i frukt og grønt i offentlig sektor halvparten av det vi finner i dagligvare og privat sektor². Forsvaret bruker på sin side 20 millioner kroner årlig på innkjøp av frukt og grønnsaker. Å stille krav om at hele eller deler av Forsvarets innkjøp av frukt, grønt og poteter er norsk, vil bidra til å styrke matvareberedskapen. Særlig i grenseområdene i Nord hvor en aktiv matproduksjon er en sentral del av sikkerhetspolitikken, vil slike krav skape forutsigbarhet for lokale bønder. Å øke norskandelen av frukt og grønt på institusjoner, sykehus, skoler og i offentlige kantiner er et viktig grep for å styrke matsikkerheten og tilrettelegge for økt produksjon. Norske bønder står klare for å møte denne etterspørselen³. Når det kommer til norsk landbruk, beredskap og offentlige anskaffelser må vi tenke helhetlig.

Ny lov om offentlige anskaffelser må i større grad tilrettelegge for lokale verdikjeder innen mat og måltid. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det lokale sykehjemmet bør kunne kjøpe inn poteter fra nabojordet, at den kommunale kantinen tilbyr kjøtt som har beitet i utmarka, og at den lokale barneskolen kjøper inn epler (fremfor bananer) fra bonden som selv har barna sine på den samme skolen. Dagens EU-regelverk tillater ikke at det stilles krav til at innkjøp er norske eller lokale. Men det kan stilles krav til bruk av plantevernmidler, til ferskhet, sesong, krav til korte forsyningskjeder av hensyn til beredskap, leveringstid og transportavstand. Dette er krav som gjør at norske varer i realiteten vil bli prioritert. **Vi mener det må stilles krav om at en andel av alle offentlige anskaffelser av mat er norske eller lokale, gjennom slike krav.**

I tråd med anskaffelsesdirektivets artikkel 5 nr. 10. gis det anledning til å la være å følge det samme direktivet for enkeltkontrakter opp til 20 prosent av samlet verdi for kontraktene, forutsatt at dette ikke overstiger 80 000 EUR. Med andre ord, i 20 prosent av matinnkjøp kan offentlig sektor innenfor dagens regelverk inngå kontrakter med for eksempel lokale matprodusenter, opp til en verdi av 80 000 euro. Ny lov om offentlige anskaffelser må legge opp til at dette handlingsrommet kan utnyttes fullt ut. På denne måten kan innkjøpere i større grad dele opp kontrakter for mat og måltidstjenester, slik at skoler, sykehjem, kantiner, Forsvaret og andre institusjoner kan kjøpe enkelte råvarer lokalt, for eksempel frukt og grønnsaker i sesong eller poteter fra nabogården.

I tillegg støtter vi utvalgets forslag om å heve grensen for når loven trer inn fra 100 000 til 300 000 kroner. Dette vil gi kommunene mer handlingsrom i mindre anskaffelser og i større grad tilrettelegge for å benytte små og mellomstore leverandører, inkludert små og mellomstore produsenter av lokalmat og -drikke.

Norsk mat er bærekraftig

Norsk mat er bærekraftig. Klima- og miljøhensyn skal fra nyttår vektas 30 prosent, og ved valg av norske råvarer vil innkjøper bidra til å oppfylle dette hensynet i anskaffelser. Norske drøvtyggere bidrar til

¹ <https://gartnerhallen.no/nb/aktuelt/bondene-vil-produsere-mer-men-det-offentlige-velger-importvarer/>

² <https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/2982944>

³ <https://gartnerhallen.no/nb/aktuelt/bondene-vil-produsere-mer-men-det-offentlige-velger-importvarer/>

helhetlig bærekraft gjennom å utnytte våre enorme utmarksressurser til å gi mat til mennesker. Med kun 3 prosent landbruksareal, er det helt nødvendig at vi utnytter de tilgjengelige ressursene vi har til å produsere mat. Disse produksjonene bidrar også til bosetting i hele landet, til beredskap og til verdiskaping. Svin og kylling har lave klimauttrykk sammenlignet med tilsvarende importerte varer. For alle norskproduserte matvarer stilles det en rekke krav til dyrevelferd, HMS, bruk av plantevernmidler og miljø, som alle bønder rapporterer på gjennom Kvalitetssystemet i landbruket (KSL). Gjennom å velge norske matvarer, vet innkjøperne at det ligger omfattende dokumentasjon til grunn som svarer på en rekke av samfunnshensynene som skal tas. En forenkling av regelverket i ny lov om offentlige anskaffelser bør også tydeliggjøre disse mulighetene for innkjøper.

Det er generell bred enighet i verdikjeden for mat og dagligvare at en satsing på økt norsk økologisk produksjon kommer gjennom politiske krav. Å stille krav om en viss andel økologiske matvarer i kombinasjon med kravene nevnt over, vil kunne stimulere til økt produksjon av norske økologiske matvarer. Ved å nytte økologiske norske matvarer, vil også innkjøper vite at produktet oppfyller visse miljøkrav. For matvarer som ikke kan produseres i Norge, vil et krav om økologisk bidra til å oppfylle øvrige krav om klima, miljø, hensyn til bærekraft mm.

Vi støtter utvalgets argumentasjon om at lokalmat til en høyere pris bør prioriteres over importert soya (boks 14.3). Ved vurdering av bærekraft opp mot pris, bør hensynet til bærekraft vektes. Som utvalget påpeker:

«Klimaloven sier at Norge skal bli et lavutslippssamfunn. Et lavutslippssamfunn kan ikke basere seg på å importere høyutslippssvarer eller -tjenester fra utlandet fordi dette ikke vil være et reelt lavutslippssamfunn».

Norsk landbruk er en viktig del av omstillingen til et bærekraftig samfunn. Det vil alltid være forbundet utslipp med matproduksjon, men som Klimautvalget 2050 påpeker, så kan ikke utslipp fra biologiske kilder sidestilles med fossile utslipp. Ved å velge norske matvarer, bidrar det offentlige også til en rekke andre samfunnsgoder som beredskap, matsikkerhet, verdiskaping, bosetting og miljøhensyn. **Med et uttalt mål om å bidra til grønn omstilling, kan ikke ny lov om offentlige anskaffelser håndteres i et vakuum, men må sees i sammenheng med øvrige politiske mål og prosesser, som Totalberedskapskommisjonens arbeid, nye kostråd, utvikling i landbruket, og øvrige hensyn til helse-, bærekraft-, og distriktspolitikk. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener således det bør være et mål i ny lov om offentlige anskaffelser å forenkle og tilrettelegge for økt innkjøp av norsk og lokalprodusert mat og drikke.**

Vennlig hilsen,

Tor Jacob Solberg
Styreleder

Anders Bakke Klemoen
Fungerende generalsekretær

Elektronisk godkjent uten signatur